

Osobní svědectví o letech 1945 až 1990.

- 1/ Minulý týden jsem byl vyzván dr. Hoskovcem, abych připravil podklady pro analýzu minulého období.
- 2/ Nejsem si jist, zda cesta získání podkladů od některých pracovníků a vytváření jakési kompilace je šťastná. Pohledy různých jednotlivců se budou nutně lišit, a neřeknou-li své pohledy do očí všem ostatním, bude možné ex post stavět jednoho proti druhému, roztočit kolotoč pomluv a nedorozumění. Nevím, zda toto někdo plánoval či nikoliv.
- 3/ Myslím si, že to, co napsal kterýkoliv jednotlivec do tohoto společného vkladu, by mělo být přístupné jenom těm, kteří podobně do společného vkladu něco vložili. Prvními, kdo by něco měli napsat je jistě vedoucí katedry a jeho dosavadní /dotehdejší/ zástupce.
- 4/ Aby nebylo možné tohoto materiálu zneužít, je naprosto nutné jej přiložit nepozměněný k jakékoliv kompilaci, která z něho vznikla; autor samozřejmě musí mít možnost své stanovisko dát k dispozici komukoliv, když nebyla vytvořena možnost vyslovit jej veřejně a také tak veřejně přijmout připomínky a kritiku.
- 5/ Za nejhorší a snad nikoli reálnou představuje ten scénář, kdy několik vyzvaných pracovníků katedry napíše svá vyjádření a někde jiný, který se vůbec nevyjádří, bude hrát roli arbitra nejen o konečném textu, ale také o využití rozporů, které se mohou v textu vyskytnout.
- 6/ Podrobnosti tohoto mého procedurálního, ale také morálního stanoviska, mohu zdůvodnit ústně.

Léta 1945 až 1967 /nadále jde jen o reminiscence, které je třeba ověřovat/

- 1/ Personální stav oboru byl po roce 1945 neutěšený: doc. Stavěl, doc. Příhoda a externí doc. Doležal. Jeho ústav však byl zdrojem praxe, poučení i aktivních psychologů. Pro mnohé byl v té době Doležalův ústav celou psychologií. Dr. Rameš doplňoval soustavu jako demonstrátor.
- 2/ V roce 1948 na podzim nebo 1949 na jaře jsem prošel prověrkou. Prověřoval mne doc. Čáp /ještě jako student/, obsah byl nepolitický, ryze studijní a naprosto korektní. Nevím kdo byl předsedou prověřovací komise, ani nevím, zda jiní nebyli postiženi politicky.
- 3/ Sevětizaci čs. psychologie sloužil po roce 1950 časopis "Sovětská věda". Nepamatuji se přesně na obsahy jednotlivých čísel, ale vím, že měl variantu "Pedagogika - psychologii". Ani nevím kdo byl redaktorem této varianty, ale jistě by bylo dobré z hlediska historie to vědět.

- 4/ V letech 1949 až 1951 napsal prof.Linhart minimálně čtyři články do Tvorby, které podle některých měly pro psychologii závažné následky.
- I.První z nich měl název "Psychotechnika - překážka péče o pracující". S článkem jsem se vyrovnal již v roce 1957 a později, avšak prof.Doležal byl přesvědčen, že byl jednou z příčin zrušení čs.ústavu práce a psychologických pracovišť na závodech.
- II. Druhý z nich měl název "Černokněžnictví Freudovy psychoanalýzy". Pamatuji se jen, že freudismu bylo vytýkáno, že třídní uvědomění vysvětluje sexuální frustraci dělnické třídy (o čemž lze v našich podmínkách pochybovat).
- III. Třetí měl název něco jako "Americké konzervy a pragmatismus nástrojem světového imperialismu". O vlivu tohoto článku na naše poměry mi není nic známo.
- IV. Název čtvrtého článku jsem si nezapamatoval, týkal se však FF UK. Autor v něm veřejně denuncuje některé učitele FF UK: prof.Stavěl předepisuje studentům ke studiu "instinktivistu Mc Dougala" a je tam také něco o Příhodových náchylnostech ke globální vyučovací metodě. Prof.Doležal se mi svěřil s domněnkou, že tento článek měl vliv na pozdější události - viz další bod.
- 5/ Někdy v roce 1957, kdy jsem docházel do Toskánu experimentovat, mne zastavil prof.Doležal se zachmuřeným čelem, že musí z politických důvodů propustit prof.Stavěla a Příhodu.Uvažoval o tom, jak to organizačně provést, aby jim to co nejméně ublížilo a umožnilo případně ještě publikovat.Odchod prof.Stavěla do invalidního důchodu pro žaludeční potíže a prof.Příhody do starobního důchodu se jevil jako řešení.
- 6/ Na další významnější události té doby si nevzpomínám, leda na to, že Psychologický ústav UK byl pod těžkými opakovanými útoky fakulté- ní organizace KSČ, že tam je málo členů strany.

Léta 1968až 1989 - léta normalizační,

byla charakterizována četnými reorganizacemi a osobními změnami ve vedení. Za doby vedení katedry prof.Linhartem představoval snad největší úpadek výuky a katedry přijetí "kádrové posily" dr.Vitáskové, která jednak přednášela "metodologii" a jednak se zabývala organizačními intrikami, motivovanými politicky. Tak chtěla propustit z FF UK dr.Stejskala a dr.Šlédra, zrušit výzkumy Odehnala a Severové a usilovala o roztržení tandemu Hoskovec, Štikar, z mě neznámých důvodů. Byla to také doba čet- ných anonymů. děkan prof.Ráb říkal, že vědí kdo to píše, ale že není jasné proč to nesdělil dříve a jinak.

Zvláštním obdobím byla perioda "čtyř kateder", během které jsem ná- ležel do katedry "Psychologie práce a řízení". Tehdejší vedoucí katedry

usiloval především o diskontinuitu a podával řadu návrhů. Psychologii práce odsunout do Brna, kde by byla lépe ideologicky zajištěna, specializovat katedry v Československu, výuku psychologie rozdělit na biolo-gickou, kterou odevzdat lékařským fakultám a ponechat psychologii "spo-lečenskou" po sovětském vzoru, postupně nahradit psychologii práce psy-chologií řízení a inženýrskou psychologií přeřadit do hygieny práce. Hlásal, že psychologie práce nepatří do kursů vedoucích pracovníků. Málokdy o těchto věcech psal, šlo spíše o organizační úsilí, proto je třeba zabývat se mechanismy, které tenkrát působily. K paralyzování těchto aktivit bylo třeba dost úsilí a přesto zanechaly různé negativní stopy. Doc. Khol také přes noc zrušil laboratoř psychologie práce a pří-stroje dal odstěhovat do sklepa. Znemožnil mi tak dokončit mnohaletý výzkum spolehlivosti výkonu.

Speciální kapitoly zaujímají potíže při vydávání časopisu Psycholo-gie v ekonomické praxi. Doc. Khol připravil k tisku jen jedno dvojčíslo a to k 60. výročí VŘSR. Ve funkci výkonného redaktora mne nahradil dr. Krupkou, ale oběma se po dva roky nepodařilo vydat ani jedno další číslo. Tak jsme ztratili přes dva tisíce odběratelů, kteří se již ne-vrátili. Po mém jmenování předsedou redakční rady se podařilo vydávání zajistit, ale přišly další potíže: tajemník fakulty nařídil zrušit výměnu za zahraniční publikace pro nedostatek prostředků na poštovné (vyjímkou zůstala knihovna katedry psychologie). Poté přišel vedoucí katedry s naléhavým požadavkem (zřejmě pod vnějším nátlakem) přijmout do redakční rady prof. Kodýma a doc. Velhradského s tím, že asi druhý jmenovaný si bude přát, aby ve výkonné redakci byl dr. Krejčí z psycho-logického ústavu ČSAV. Tomu se mi podařilo zabránit pomocí tehdejšího děkana FF UK. V minulém roce rozšířila po FF UK doc. Mužíková zcela nepravdivou zprávu o tom, že redakce mrhá penězi a to na honorářích, a že dává autorům 200 výtisků. Na mou písemnou repliku rektorát UK nikdy neodpověděl, a jen díky tomu, že věci byly zcela v pořádku a do-kumentovány, mi bylo ústně sděleno, abych na případ zapomněl. Takových případů by bylo více.

Výzkum minulých desetiletí zasluhuje zvláštní pozornost. Řešitelé stále méně ovlivňovali budoucí plány, které byly "zhora" direktivně měněny (viz. na př. dvouletá účast na společensko-vědním výzkumu pro ÚV KSČ). Pro praxi těch let je charakteristické, že jsem nemohl být vedoucím ani dílčího úkolu, nebo že při změně jednoho slova v názvu hlavního úkolu před jeho schválením se vedoucí katedry dotazoval prof. Kodýma, který odpověděl až po konzultaci s mě neznámým místem. Pro samou administrativu bylo možno tvůrčím způsobem řešit jen málo věcí. Tak na př. psychologie práce jako specializace po dvě desetiletí neměla v plánu svůj vlastní tematický úsek, který by pomohl rozvoji oboru.

Aplikace se pomalu a stále dostávala mimo obzor univerzitních pracovišť. V Praze se nepodařilo získat pro skutečnou spolupráci ani jeden podnik, takže výcvikové středisko Tušimice, se kterými jsem měl smlouvu, ale pro značnou vzdálenost od Prahy využití pro výuku bylo nepatrné. Při hodnocení jedné závěrečné zprávy PGS ps. práce napsal zkušený recenzent psycholog z jednoho významného ministerstva: "Co udělala psychologická reprezentace pro rozvoj a uplatnění oboru?" Měli bychom analyzovat proč bylo možné a nutné klást takové otázky.

Období po 17. listopadu 1989

je podle mého názoru možné charakterizovat především tím, že se představitelé katedry ani katedra jako celek, pokud vím, ani nepokusili se ke změnám a vztahu těchto změn k psychologii vyjádřit. Došlo k propasti mezi studenty a učiteli, jak ukázaly volby vedoucího katedry. Po deset let zaběhaný způsob vedení katedry, dávat přednost pečlivému vyřizování administrativních úkolů, se nezměnil, ačkoli po tomto datu to již bylo možné. Učinil jsem několik pokusů tuto situaci řešit, ale bez jakéhokoliv výsledku. Doporučuji, aby programy schůzí kateder byly předem připraveny a ihned na začátku schůze projednány, i když to nemusí být přímo schvalování. Jde o to, aby kterýkoliv jednotlivec z pléna měl možnost dát návrh na zařazení bodu jednání a aby bylo možné ovlivnit pořadí jednání.

Na jedné z minulých porad katedry, kterou řídila dr. Hermochevová, jsem podal písemný a podepsaný návrh, kde se uvádělo : na prvním místě navrhuji přijmout návrh dr. Břichcína provést analýzu, na druhém místě žádám, aby nám byla sdělena agenda stranické skupiny psychologie (pokud jde nikoliv o vnitrostranické věci) a kdy a kde se taková agenda nyní projednává, měl jsem na př. na mysli otázky personální, za třetí jsem navrhoval provést analýzu příčin, proč došlo k uvedené propasti mezi studenty a učiteli, jako jeden ze zdrojů nápravy. Také dr. Odehnal podal na této schůzi četné a velmi kvalifikované připomínky, zvláště pokud jde o výuku a práci se studenty. Měl bych ještě několik dotazů, sice detailních, ale významných. Měly by přijít na pořad až v druhém sledu.

Z á v ě r y :

- 1/ Čas mi nedovolil vypracovat podrobnější text.
- 2/ Některé zobecněné pohledy na minulých dvacet let připojuji v xerokopii.
- 3/ Tento svůj text jsem nazval "osobním svědectvím", které vyžaduje ověření.
- 4/ Použitá kazuistická metoda však neumožňuje analýzu skrytých mechanismů a to jak příčin, tak působení a konečně i důsledků, tuto analýzu

je třeba provést, aby skryté mechanismy nepůsobily, třeba nevědomky, dále. Jde na př. o celou oblast organizačních zlovyků a osobních behaviorálních stereotypů, které jsou bariérou nápravy.

- 5/ Jsem hluboce přesvědčen, že i obsah psychologických věd nebyl ušetřen deformací, k jejich objasnění by snad byla vhodnější vědecká konference, se značným časovým prostorem, než metoda kompilativního elaborátu, o jehož potenciálních nedostatecích jsem se zmínil na začátku./Vezměme na př. otázku zaměňování filozofického a psychologického pojetí osobnosti v psychologii/.
- 6/ K otázce "mechanismů" a obsahových deformací jsem připraven přispět v čase, který mi to dovolí, a také pro vhodnou příležitost.

dr. Zb. Bureš

Odhad zisků a ztrát psychologie v ČSFR v uplynulém dvacetiletí.

A. Ztráty ve výzkumu a organizaci vědy.

Byl zrušen Psychologický ústav Univerzity Karlovy - důvody neznám. Bylo zrušeno meziřesortní středisko psychologie práce při Univerzitě Karlově, které metodicky vedlo aplikaci psychologie práce v ČSSR. Členy střediska byli zástupci ministerstev pro tento účel jmenovaní a jejich sbor byl zároveň redakčním kruhem časopisu Psychologie v ekonomické praxi. Oficiální důvod nebyl nikdy sdělen, ale v té době se vyskytovaly názory, že humanitní inteligence v Československu v roce 1968 totálně zklamala, a že se univerzity nemají plést do společenského řízení žádnou formou. Byla zlikvidována společná laboratoř Psychologického ústavu UK a Výzkumného ústavu energetického v Praze, o deseti pracovnících, založená roku 1969. Tato laboratoř umožňovala po vzoru lékařských klinik spojevat výzkum, odborné služby a praktickou výuku pro studenty. Laboratoř pracovala již tehdy na principu úplného samofinancování. Argumentem, uváděným pro zrušení, bylo, že univerzita má za úkol učit, a že pro společná pracoviště nejsou dostatečné právní podklady. Zrušena opět nebyla společně s Psychologickým ústavem UK, ale později, jako společné zařízení katedry psychologie. Psychologie práce po celé dvacetiletí neměla ve státním plánu badatelského výzkumu jediný úkol, který by měl za cíl rozpracování teoretických a metodologických základů jejího dalšího rozvoje a vypracování ověřeného souboru metod použitelných v praxi.

B. Ztráty ve výuce.

Studium psychologie bylo zkráceno z pěti na čtyři roky, ačkoliv v SSSR a jinde ve světě zůstalo pětileté. Předložení a schválení rigorózní práce jako jeden z předpokladů pro udělení doktorátu filozofie bylo zrušeno. Zrušení habilitačního řízení, které bylo nahrazeno jmenováním podle potřeb řídicích orgánů a mocenské praxe. Přijímací řízení na studie mělo obdobný charakter. Důsledkem bylo, že nejmotivovanější se na obor prostě vůbec přestali hlásit, takže je obor citelně postrádá. Na psychologických pracovištích FF UK /katedra, ústav/ nezbyl po prověrkách v roce 1970 ani jeden člen strany. Zlí jazykové tvrdí, že se o to zasloužilo tehdejší vedení Psychologického ústavu ČSAV, aby se zbavilo odborné konkurence. Uvedená skutečnost velmi usnadnila jakékoli i ty nejdrobnější a zcela nesmyslné likvidátorské akty. Aspirantura v psychologických vědách nebyla přístupná pro ty, kteří nesplnili politická kritéria. I když to nebylo nikdy oficiálně sděleno, tato praxe byla téměř bezvýjimečná a zcela ojedinělé vyjímky byly ve zvláště odůvodněných osobních případech připuštěny jen a jen proto, aby výtka absolutizace bezvýjimečnosti nemohla být formálně uplatněna. Obor se tak zbavil mnoha nadějných mladých lidí. Přísun zahraniční literatury, zvláště z devizových oblastí byl plánovitě omezen na minimum. Dvě knihy

na katedru psychologie z knih a časopisy na nulu. Výměna omezena jen na několik čísel, pro vysoké náklady na poštovné, jak mi sdělil tehdejší tajemník FF UK.

C. Ztráty v aplikacích.

Výuka psychologie pro školení vedoucích pracovníků v průmyslu byla podstatně omezena s tím, že je příliš teoretická a málo souvisí s politickými úkoly vedoucích pracovníků. Psychologie práce byla čím dále tím méně vyzývána ke spolupráci či pomoci na řešení společenských úkolů. Thezaurus použitelných empirických odborných zkušeností se začal zmenšovat, ztrácely jak kontakty, tak i možnost verifikovat teoretické koncepty na kritériích praxe. Tím se ztrácela faktická akceschopnost. Tento stav se bezvýjimečně svaloval na psychologii a na psychology, ačkoliv byl způsoben především tím, že extenzivní ekonomika psychologii nepotřebovala. Na vedoucí místa nejrůznějších úrovní se dostali lidé, kteří nebyli schopni nebo byli jen málo schopni zajistit rozvoj oboru, ale hlavně se tam nedostali ti, kteří byli schopni. Pro spravedlnost vůči těm, kterých se to týká, musíme dodat, že je otázkou, zda se za daného klimatu společenského mohl rozvoj oboru někomu vůbec podařit.

Někdy kolem roku 1975 se na mne obrátil zástupce Ústavu pro kontrolu léčiv s otázkou, zda bych mohl provést laboratorní testy vlivu jistého farmaka na spolehlivost výkonu. Jistá americká firma totiž chtěla koupit náš patent pod podmínkou, že uvedené testy budou provedeny současně v USA a v Československu na přibližně stejných aparaturách. Protože moje laboratoř jako jediná u nás byla na tento úkol připravena, vypracoval jsem projekt, který byl za mé přítomnosti schválen vědeckou radou min. zdravotnictví. Tehdejší vedení FF UK, které bylo v té době ve fázi odmítání výdělků a vedlejší hospodářské činnosti, odkládalo schválení projektu tak dlouho, že americká strana ztratila o zakoupení patentu zájem. O to snáze se pak laboratoř zrušila jako instituce a zařízení se odstranilo do sklepa. Na žádný z mých pozdějších i písemných návrhů takovou laboratoř pro kontrolu léčiv z hlediska vlivu na spolehlivost výkonu jsem nedostal jakoukoliv odpověď, ani tu zamítavou ze slušnosti.

Na můj návrh založit a začít rozvíjet kroskulturální psychologii mi bylo řečeno, že není povoleno psychologii provádět srovnání ani mezi socialistickými státy ani u zcela nezávadných témat. A tak do dneška učíme zahraniční studenty aniž bychom znali cokoliv z jejich kulturně sociálního zázemí a máme obchodní zástupce, kteří chtějí prodávat lidem jejichž psychologický profil neznají. Dvakrát byl zamítnut můj návrh na zařazení dílčího úkolu do státního plánu badatelského výzkumu, který by se týkal psychologie životního prostředí. A tak se stalo, že Československo toho času nemá jediného odborného psychologa, který by se tímto významným a aktuálním tématem zabýval jako svou hlavní pracovní náplní.

D. Zisky.

Zisky jsem nezjistil žádné, snad kromě jednoho, že nebylo zlikvidováno vše, co bylo ještě možno zlikvidovat, a že mnohé se podařilo udržet v chodu na dosažitelné úrovni. Často se tak dělo za nepředstavitelných každodenních obětí těch jednotlivců, kteří se rozhodli do toho vstoupit a přitom se zcela nevzdat. Nediferencovat je mezi různými jednotlivci podle podmínek, za kterých pracovali, by bylo nespravedlivé a zkreslovalo by skutečnost, která by bez jejich obětavosti byla daleko, daleko horší.

Zb. Bureš

Pro posouzení období normalizace v psychologii a na katedře je možno užít některé věcné ukazatele, jako např: /1/ Počet zahraničních časopisů odebíraných z devizových oblastí v r. 1967 a v r. 1989. /2/ Totéž u knih, které jsme si mohli zakoupit. /3/ Obojí v časové dynamice. /4/ Počet straníků a nestraníků, kteří byli v tomto období přijati na katedru. /5/ Dtto u aspirantury; u nestraníků uvést v obou případech další okolnosti, jako např. mimořádně výhodnou konstelaci rodičů, či jiná "pozitiva" z hlediska přijetí. /6/ Počet straníků a nestraníků přijatých do interní aspirantury srovnat s týmž poměrem u studentů, z nichž byli vybíráni. /7/ Počet docentů, kteří byli v období habilitování v porovnání s počtem těch, kteří mohli být z věcných /odborných/ důvodů habilitováni. /8/ Počet výjezdů do zahraničí z toho na Západ zvláště a s použitím služebního pasu. /9/ Počet přijetí zahraničních návštěv, z toho ze Západu zvláště. /10/ Počet účasti na společných zahraničních akcích, z toho na Západ zvláště - v šechno v porovnání se stavem do r. 1967 a nebo jinými obory - pokud možno. /11/ Přístup k informacím, zvláště ze Západu, existenci a nonexistenci rešeršní služby na katedře /paní Milnerová/. V posledním roce jsem dostával zahraniční korespondenci i na jméno převážně otevřenou a někdy bez obálek, aniž se mi podařilo zjistit, kdo to provádí.

K eventuální úloze vedoucích jednotlivých oddělení /zpočátku se jim říkalo či muselo říkat "vedoucí pracovních skupin" /lze říci, že to byla funkce veskrze formální, jejímž hlavním cílem bylo zajišťovat organizační a administrativní úkoly katedry pečlivěji, než by tak bylo možné pro celou katedru. K tomuto tematu jednotlivé body:

/1/ Vedoucí oddělení byl bez vlivu na personální otázky /a/ např. přijetí dr Rymeše mi bylo jen oznámeno; na moje námítky /nikoliv proti němu ale pro ohledy na ing Riegela, který byl dlouhodobě v zahraničí/ nemohly být vzaty v úvahu. /b/ Vedoucí oddělení nebyl informován o služebních cestách svých pracovníků, ani nebylo požadováno parafování cestovních příkazů. Jednou jsem žádal Dům techniky Košice o zprávu do čtvrtletníku Psychologie v ekonomické praxi o jedné zajímavé konferenci. Po druhé urgenci se ozval z Košice telefonát: proč chcete zprávu od nás, když tam byl přítomen Váš pracovník Ing Riegel? Nevěděl jsem o tom, na schůzi oddělení se nikdo nezminil. Tuto skutečnost jsem uvedl výslovně do předávacího protokolu odd. psych. práce bez jakékoliv odezvy. /c/ podobně ani návrhy z zahraničních cest, účasti na konferencích šly zcela mimo ved. oddělení.

/2/ Vedoucí ~~katedry~~ oddělení neměl vliv na účast pracovníků na výzkumném plánu, ani na volbě úkolů, které byly zadávány, /a/ Tak např. dr Štikar byl přidělen na sociálně psychologický výzkum bez nějakého projednání se mnou / což neznamená, že bych s tím nesouhlasil. / /b/ Dr Zejda spolupracoval na výzkumu v ČKD, který vedl dr Oliverius a o kterém jsem se

nikdy nic nedověděl. Dr Oliverius říkal, že až něco bude hotové, tak mi to dr Zejda dá a dr Zejda říkal, že to dal dr Oliveriovi./c/ Psychologie práce neměla žádný dílčí úkol a ani nikdo z oddělení žádný dílčí úkol nevedl. /d/ zařadit úkol, který by pozdvihl nerozpracované tematické okruhy oboru nebyl nikdy ~~řešen~~ *upraven*.

/3/ Pokud jde o výuku, tak bylo možno se v oddělení dohodnout o personálním obsazení přednášek z vlastního oboru /nikoliv ve společném základu/. Přesto i zde docházelo bez jakéhokoliv projednání ke změnám či "chybám" v seznamu přednášek / např 89/90 Úvod do psychologie /. Nedařilo se prosadit některé externisty, např. dr. Bažaláře.

/4/ Vedoucí oddělení neměl ani dostatečnou možnost ovlivňovat rozvoj svého oboru: /a/ nikdy jsem nebyl přítomen při jednání o tvorbě plánů osobního růstu - to snad bylo úkolem stranické skupiny, proto jsem již před časem písemně žádal o vysvětlení, jak se tato agenda vyřizuje dnes. /b/ Komplexní hodnocení bylo věcí mezi pracovníkem a vedoucím katedry. /c/ Pro rozvoj oboru jsem považoval za důležité, aby užší specializace uvnitř psychologie práce /inženýrská, řízení, personální zvláště atd/ byla rozdělena mezi specializující se pracovníky oddělení, kteří by tak mohli dosahovat vysoké odborné úrovně. Personální psychologie byla určena dr Zejdovi, který ji také přednášel, ale jeho vzdělávání v tomto oboru nebylo možno docílit, protože se stále chtěl specializovat na politickou psychologii. O tomto stavu jsem vedoucímu katedry podal několikastránkovou faktografickou písemnou zprávu; nic se však nestalo a stav se nezlepšil. /d/ Při předávce oddělení jsem vedoucímu katedry dal k dispozici memorandum k rozvoji psychologie práce na katedře. Nedostalo se mu žádné odezvy a nikdy nebylo projednáno. /e/ Při předávce oddělení jsem také písemně navrhl, aby můj nástupce byl za vedení oddělení také honorován, protože jinak je tato funkce převážně formální a nelze ji brát zcela vážně.

Dále snad není třeba pokračovat. To, že jsem byl vedoucím oddělení jsem považoval za vlídnou psychoterapii a na př. u dr Srnce jako sociální nutnost - jak by to mohlo být jinak se zakladatelem naší současné klinické psychologie. Argumentovat nestranickostí vedoucích oddělení má asi takový význam jako argumentovat, že u nás byl pluralitní politický systém, protože bylo více politických stran. Podle mne bychom se měli dívat i pod povrch, abychom mohli dělat lépe to, co nebylo možné v minulosti, protože i osoby a jejich jednání byly determinovány systémem.

Zb. Bureš.